

Inhoud

I

Er was eens een familie, er was eens een land	11
Verantwoording: een Lord of zo	17
Stamboom	19

II

1 Vrouwen – Yiya	23
2 Klasse – José	39
3 Verzet – Chichí	51
4 Geloof – Maria	73
5 Thuis – Manuela	89

III

García Márquez en de Honeymoonquiz	111
------------------------------------	-----

Er was eens een familie, er was eens een land

Ik groeide op in de jaren tachtig, in een dorp in de Randstad. Mijn vader is Nederlands, mijn moeder Dominicaans. In Nederland waren in die tijd nauwelijks Dominicanen. ‘Eind jaren zeventig, begin jaren tachtig?’ zegt mijn moeder. ‘Toen waren er misschien vijftien of zo. En dan reken je de consul en zijn familie mee.’

In mijn dagelijks leven was de Dominicaanse cultuur een privégebeuren. Ik groeide niet op in een Dominicaanse gemeenschap. Er waren geen Dominicaanse Nederlanders om mij heen. Er was mijn moeder. En dáár, in de Dominicaanse Republiek, mijn familie.

Thuis dansten we merengue met zijn vieren, mijn vader, moeder, broertje en ik, de enige merengue-dansende familie in het dorp. Een paar keer per jaar kocht mijn vader plátanos in Amsterdam, bakbananen, want in de hoofdstad waren die te krijgen. Als hij thuiskwam en vijf bakbananen omhooghield, dan juichte ik.

Plátanos! Het geluk!

Als kind was het mijn lievelingseten, en nu nog steeds. Zoete, gebakken bananen met gebakken eieren. Als we in de zomer in de Dominicaanse Republiek waren, dan at ik ze elke dag.

Mijn neefjes en nichtjes daar vonden dat grappig. In de Dominicaanse Republiek zijn plátanos als aardappels hier. In overvloed aanwezig. Je bakt ze, je kookt ze, je maakt er stampot van: als ze nog groen zijn, gefrituurd en gezouten als tostones; gestampt met gebakken ui, als mangú; maduros, als ze geel en rijp zijn. Voor mijn neefjes en nichtjes was het alsof ik heel hard juichte voor wat hier vijf aardappels zouden zijn.

Al had ik in mijn dagelijks leven weinig Dominicanen om mij heen, Dominicaanse verhalen waren er des te meer. Verhalen over mijn familie, tot generaties terug: overgrootmoeders en -vaders, oudtantes en oudooms, oma's en opa's, tantes en ooms, burens en vrienden. Een web van allemaal losse verhalen, ergens met elkaar verbonden, als de verhalen van de Griekse mythologie.

Want mijn moeder vertelt verhalen. Het is wat ze doet bij het ontbijt, tussendoor, aan de koffie, na het eten. Het was geen activiteit waar we speciaal voor gingen zitten, die verhalen waren een constante aanwezigheid waar ik als kind en tiener niet echt over nadacht. Ik vond het leuk om naar te luisteren, en soms ook niet, want we hoorden

al die verhalen meer dan eens. Ze keerden terug, vaak met vaste formuleringen:

‘Een vossenbontje in de tropen, en dat in die hitte!’

‘Toen Trujillo stierf, was er geen zwarte stof meer te krijgen in het land.’

‘Op het platteland zijn ze natuurlijk katholieker dan de paus.’

Ook uitdrukkingen waren er in overvloed:

Je weet nooit wat je bespaard is gebleven.

Til niet meer koffers dan je dragen kunt.

De wereld is rond, dus je weet nooit waar je terecht komt.

Pas later besepte ik hoezeer die verhalen mij hebben gevormd. Hoe ze mijn blik hebben bepaald. Ze zijn mijn referentiekader bij alles wat ik doe. Er is een Amerikaanse socioloog, Arlie Hochschild, die het begrip ‘deep story’ introduceerde, het idee van een dieper verhaal dat ten grondslag ligt aan onze overtuigingen. Een verhaal dat sterk cultureel is bepaald en afhankelijk is van tijd, plaats en milieu – denk aan ‘the American Dream.’ Het is een gedeeld verhaal dat werkt als een basale overtuiging waarop zoveel van onze ideeën steunen. Maar vooral: een verhaal dat onze gevoelens bepaalt. Arlie Hochschild maakte menselijke emoties en morele overtuigingen tot haar onderzoeksterrein, omdat we als mens niet alleen

door feiten maar ook – of vooral – door onze emoties worden gestuurd.

Ik beseftte als volwassene dat de verhalen waarmee ik ben opgegroeid van invloed zijn op hoe ik denk, maar vooral óók op hoe ik me voel. Ze hebben me extra instrumenten gegeven in het leven, die ik zonder die verhalen was misgelopen. Ik groeide op in een Nederlandse wereld met Dominicaanse verhalen als extra fundament. Naast alle Nederlandse deep stories kreeg ik ook Dominicaanse deep stories mee.

Dus toen ik later zelf kinderen kreeg, met mijn Nederlandse vriend, en het mijn beurt was om kinderen op te gaan voeden, waren die Dominicaanse familieverhalen voor mij daar een logisch onderdeel van. Iets dat ik mijn kinderen mee moest geven. Alsof ik zonder die verhalen een deel van de wereld af zou plakken, en dan nét dat deel waar voor mij uitgelegd wordt hoe je om kunt gaan met tegenslag, het deel dat gaat over weerbaarheid, of je achtergrond, trots, onrecht, geloof en vertrouwen. Toch vrij fundamentele zaken waar je zo veel mogelijk instrumenten voor wil hebben. Niet alleen Nederlandse, leek me. Het extra fundament dat ik had, dat wilde ik ook voor hen.

Dat was ook confronterend. Ik denk niet dat ik het enige migrantenkind ben dat vast wil houden aan iets wat je thuis meekreeg, terwijl je voelt dat je het aan het

verliezen bent, door de afstand tot dáár, in mijn geval de Dominicaanse Republiek. Wat natuurlijkerwijs aanwezig was, wordt opeens iets waar je je best voor moet doen.

De verhalen die ik mijn hele jeugd hoorde, kon ik niet altijd goed reproduceren. In het web van verhalen raakte ik de weg kwijt. Er was een oudtante (of betovergroot-tante?) die jarenlang zou bidden voor haar man. De houten kralen van haar rozenkrans sleten helemaal af tot de metalen ketting haar handen deed bloeden. Ik kende het verhaal, maar waarom bad ze ook alweer? En was dat een zus van mijn overgrootmoeder? Van het platteland? Had mijn moeder haar eigenlijk ooit ontmoet, of was het een verhaal dat ze alleen had gehoord?

Maar ik heb mijn best gedaan. Ik heb mijn moeder geïnterviewd, van de hak op de tak, de verhalen langs, alle losse anekdotes. Ik heb ze opgeschreven om ze niet kwijt te raken, de verhalen die tot nu toe alleen werden verteld.

In deze essays staan familie verhalen die voor mij van grote invloed zijn geweest. Ik heb beschreven wat ze voor mij betekenen, en heb mijn eigen verhaal er zo aan toegevoegd. Ik hoop dat ze mijn kinderen zullen helpen in hun leven, zoals de verhalen mij vaak hebben geholpen. Ik hoop dat ze lezers inspireren, want verhalen zijn krachtig. Verhalen kunnen mensen optillen en ondermijnen, van elkaar verwijderen of bij elkaar brengen.

Op dit moment in de geschiedenis zijn we veel Nederlandse deep stories aan het herijken. Waar staat Nederland voor, waar geloven we in, wat betekent het om 'Nederlands' te zijn? Dit boek kun je ook zien als mijn poging daaraan bij te dragen. Iets toe te voegen aan het verhaal wat Nederland is, mijn versie of alternatief voor alle deep stories die ik hoor.

Tot slot.

Een verhaal dat wordt verteld, is geen verhaal dat gedrukt staat. Mijn moeder vindt het ongemakkelijk om in een boek te verschijnen. Maar ik heb haar akkoord, en ik dank haar dat ze toch mijn hoofdpersoon wilde zijn.

Amsterdam, 2022

Verantwoording: een Lord of zo

De verhalen in dit boek zijn de verhalen waarmee ik ben opgegroeid. Hoe ze in mijn hoofd zitten. Ik ben niet op onderzoek gegaan om ze te factchecken. Daar zag ik geen reden toe, omdat het me daar niet om te doen is.

Het zijn de verhalen zoals mijn moeder die aan mij vertelde. Er zijn ongetwijfeld meerdere versies van, daar hoef ik alleen maar een tante voor te bellen.

Veel verhalen in dit boek kennen zowel specifieke details als grote, lege plekken. Ze gaan vaak niet in op 'hoe dan precies'. Er is een overgrootvader die de dictator Trujillo bij zijn aantreden had gesteund, maar de manier waarop maakt geen deel uit van dat verhaal. Omdat het niet om die reden werd verteld, maar om aan te geven hoe de zaken kunnen keren, hoe je iemand kunt steunen die zich tot dictator ontpopt. Hoe de geest dan uit de fles is.

Het enige dat ik aan factchecking heb gedaan, is dat mijn moeder alle essays gelezen heeft en zegt dat dit inderdaad de verhalen zijn zoals haar moeder die aan haar heeft verteld, of zoals zij ze zelf heeft meegemaakt. Er was

maar één onderdeel waar ze haar twijfels bij had: dat haar opa een Engelse Lord zou zijn.

Van adel, ja. Maar een Lord? Dat kon. Het kon ook een gouverneur zijn of zo. Had zij het ooit over een Lord gehad?

Ik weet niet precies hoe ik aan die Lord ben gekomen, maar hij zat altijd als een Lord in mijn hoofd. Als kind zag ik ooit de film *Little Lord Fauntleroy* – zou dat het zijn geweest? Had ik als kind van ‘Engelse adel’ een Lord gemaakt, nadat ik die film had gezien?

Ik heb deze overgrootvader Lord gelaten. Voor het verhaal is zijn precieze titel niet zo relevant. Want dit boek gaat niet over feiten, maar over verhalen, en wat die ons willen zeggen. Niet alle feiten hoeven te kloppen voor een waarachtig verhaal.

Stamboom

Deze stamboom is een sterk versimpelde weergave van een stamboom die in werkelijkheid veel complexer is: het laat slechts de hoofdpersonen uit de verschillende essays in dit boek zien en hun onderlinge relatie. Ook heb ik van ‘aangenomen’ kinderen gewoon kinderen gemaakt, al loopt hun eigenlijke bloedlijn anders. Mijn oma Maria was bijvoorbeeld een nichtje van Antonia en Chichí Montes de Oca, maar groeide vanaf haar vierde jaar bij hen op als hun kind. Haar biologische ouders woonden op het platteland. Mijn moeder is opgevoed door haar moeder, maar ook door haar oudste zus Rosa. Broers en zussen die geen (grote) rol spelen in dit boek, heb ik in deze stamboom niet opgenomen. Maria en José hadden namelijk tien kinderen, waarvan er twee waren aangenomen. ‘Als je dat allemaal moet gaan benoemen, word je gek,’ zegt mijn moeder, wat niet de intentie van deze stamboom is. Ook houd ik het bij voornamen, voor de overzichtelijkheid, al twijfelde ik wel. Namen kunnen indrukwekkend mooi zijn. Daarom hier toch de vol-